

Openingstekst:

ik sta pitten van een bordje te schrappen
boven het vuilnisvat
het is nog heel vroeg
een zuivere morgen
en dan komen er tranen

van een volkomen geluk
wézen

ik geef me over

Uit: Ik ga maar en ben, J.C. van Schagen

Lezing: Johannes 9, 1-41

In het voorbijgaan zag Jezus iemand die al vanaf zijn geboorte blind was. Zijn leerlingen vroegen: 'Rabbi, hoe komt het dat hij blind was toen hij geboren werd? Heeft hij zelf gezondigd of zijn ouders?' 'Hij niet en zijn ouders ook niet,' was het antwoord van Jezus, 'maar Gods werk moet door hem zichtbaar worden. Zolang het dag is, moeten we het werk doen van Hem die Mij gezonden heeft; straks komt de nacht en dan kan niemand iets doen. Zolang Ik in de wereld ben, ben Ik het licht voor de wereld.' Na deze woorden spuwde Hij op de grond. Met het speeksel maakte Hij wat modder, Hij streek die op de ogen van de blinde en zei tegen hem: 'Ga u wassen in het badhuis van Siloam.' (Siloam is in onze taal 'gezondene'.) De man ging weg, waste zich, en toen hij terugkwam kon hij zien. Zijn burens en de mensen die hem kenden als bedelaar zeiden: 'Is dat niet de man die altijd zat te bedelen?' De een zei: 'Ja, die is het,' en de ander: 'Nee, maar hij lijkt er wel op.' De man zelf zei: 'Ik ben het echt.' Toen vroegen ze: 'Hoe zijn je ogen opengegaan?' Hij zei: 'Iemand die Jezus heet, maakte wat modder, streek die op mijn ogen en zei: "Ga naar Siloam om u te wassen." Ik ging erheen, en toen ik me gewassen had kon ik zien.' Ze vroegen: 'Waar is die man?' 'Dat weet ik niet,' zei hij. Toen namen ze de man die blind geweest was mee naar de farizeeën. De dag dat Jezus modder gemaakt had en zijn ogen geopend had, was namelijk een sabbat. Ook de farizeeën vroegen hoe het kwam dat hij kon zien. En weer vertelde hij: 'Hij heeft wat modder op mijn ogen gedaan, ik heb me gewassen en nu kan ik zien.' Sommige farizeeën meenden: 'Zo iemand komt niet van God, want Hij houdt zich niet aan de sabbat,' maar anderen zeiden: 'Hoe zou een zondig mens zulke tekenen kunnen verrichten?' Er ontstond verdeeldheid. Daarop vroegen ze aan de blinde: 'Wat denk jij van die man? Het zijn immers jouw ogen die Hij geopend heeft.' 'Hij is een profeet,' was zijn antwoord. Maar de Joden wilden niet geloven dat hij blind geweest was en nu kon zien. Ze riepen zijn ouders en vroegen hun: 'Is dat uw zoon die blind geboren zou zijn? Hoe kan hij dan nu zien?' 'Dit is onze zoon,' zeiden zijn ouders, 'en hij is blind geboren, dat weten we zeker. Maar hoe hij nu kan zien, dat weten we niet, en wie zijn ogen geopend heeft, weten we ook niet. Vraag het hem zelf maar. Hij is oud genoeg om voor zichzelf te spreken.' Dat zeiden de ouders omdat ze bang waren voor de Joden, omdat die toen al besloten hadden dat ze iedereen die Jezus als de messias zou erkennen uit de synagoge zouden zetten. Daarom zeiden de ouders dus dat hij oud genoeg was en dat ze het hem zelf moesten vragen.

Toen riepen ze de man die blind geweest was weer bij zich. 'Geef Góð de eer,' zeiden ze, 'die man is een zondaar, dat weten we toch.' 'Of Hij een zondaar is weet ik niet,' zei hij, 'maar één ding weet ik

wel: ik was blind en nu kan ik zien.’ Ze drongen aan: ‘Wat heeft Hij met je gedaan? Hoe heeft Hij je ogen geopend?’ ‘Dat heb ik u toch al verteld,’ zei hij, ‘maar u luistert niet! Wat wilt u nog meer horen? Wilt u soms leerling van Hem worden?’ Nu vielen ze tegen hem uit: ‘Je bent zelf een leerling van Hem! Wij zijn leerlingen van Mozes. Van Mozes weten we dat God met hem gesproken heeft, maar van deze man weten we niet waar Hij vandaan komt.’ De man antwoordde: ‘Wat vreemd dat u niet begrijpt waar Hij vandaan komt, terwijl Hij mijn ogen geopend heeft. We weten dat God niet naar zondaars luistert, maar wel naar iemand die vroom is en zijn wil doet. Dat iemand de ogen opent van een man die blind geboren is – dat is nog nooit vertoond! Als die man niet van God kwam, zou Hij dit toch niet hebben kunnen doen?’ Toen riepen ze: ‘Jij, sinds je geboorte een en al zonde, wil jij ons de les lezen?’ En ze joegen hem weg.

Jezus hoorde dat en zocht hem op. Hij vroeg: ‘Geloof u in de Mensenzoon?’ ‘Als ik wist wie het was, heer, zou ik in Hem geloven,’ zei hij. ‘U kijkt naar Hem en u spreekt met Hem,’ zei Jezus. Toen zei de man: ‘Ik geloof, Heer,’ en hij wierp zich voor Jezus neer. Jezus zei: ‘Ik ben in de wereld gekomen om het oordeel te vellen. Dan zullen zij die niet zien, zien en zij die zien, zullen blind worden.’ Een paar farizeeën die bij Hem stonden en dat hoorden, zeiden: ‘Wij zijn toch zeker niet blind!’ ‘Was u maar blind,’ zei Jezus, ‘dan zou u zonder zonde zijn. Maar u beweert dat u kunt zien, en dus blijft uw zonde.

Overweging

Inleiding. Hoe ontvangen we vreugde?

In deze serie vieringen volgen we de vier vragen die de auteur Alexander Shaia in *The hidden power of the Gospels* noemt. Er zijn telkens terugkerende overgangen in de geestelijke weg die mensen gaan. Het zijn vier vragen die zich op een gegeven moment opdringen en waarmee we moeten zien om te gaan. Diezelfde vragen herkent in de evangeliën en ook in het Exodusverhaal. 1. Hoe gaan we om met verandering? Denk aan de bevrijding uit Egypte. 2. Hoe gaan we om met lijden? Denk aan de tijd in de woestijn. 3. Hoe ontvangen we vreugde en vervulling? Het beloofde land komt in zicht. 4. Hoe gaan we vervolgens handelen? Hoe leven we nu op een manier die recht doet aan wat we eerder hebben doorgemaakt. In de Exodus: hoe leven we op zo'n manier dat uitbuiting en uitsluiting zich niet opnieuw voordoet. Zoals gezegd, draait het hier om de derde vraag. Hoe ontvangen we vreugde, het goede?

Geluk ontvangen is nog niet zo gemakkelijk

Tijdens een van onze trainingen aan een bestuur van een studentenvereniging vertelde een student dat hij uit een gebroken gezin komt en thuis voor zijn broertje en zusje had moeten zorgen, omdat er niemand voor hen was. Op de middelbare school had hij weinig aansluiting en was depressief. Maar, en dat was de reden waarom hij het noemde, hij zei óók dat nu het veel beter gaat met hem. Hij heeft een thuis gevonden op de vereniging. Hij heeft vrienden en een vriendin. Hij bloeit helemaal op. En toch bekruipt hem vaak het idee: hoe lang duurt dit nog? Wanneer gebeurt er weer iets wat alles onderuit haalt?

Het goede kan je op allerlei manieren overkomen, maar daarmee is nog niet gezegd dat je dat ook makkelijk kunt ontvangen. Want je kunt je zo gewapend hebben tegen alle tegenslag die je al hebt meegemaakt dat je argwanend blijft, ook als het al een hele tijd goed gaat. Of het zelfbeeld dat we hebben kan tegen ons zeggen: ‘Ze menen het eigenlijk niet.’ Je durft nog niet te vertrouwen op het goede.

‘Hoe ontvangen we vreugde?’ is dus niet zo'n vreemde vraag. Het is nog niet zo gemakkelijk om je aan het goede over te geven. Om erop te gaan vertrouwen, zodat je de vreugde ook van binnenuit voelt.

De genezing van de blindgeborene als een teken

Er zitten veel aspecten aan het verhaal in het Johannesevangelie. Ik beperk me tot wat het zegt over vreugde ontvangen.

Jezus ziet een man die al zijn leven lang blind is. De man kan niet werken en hij bedelt. Hij weet niet anders dan dat zijn leven zo is. En zijn omgeving kent hem ook alleen maar zó. Maar Jezus merkt de man op, hij ziet wél de omstandigheden waarin hij leeft. Hij kijkt anders. Doordat hij deze man ziet,

hem vervolgens geneest, kan de man zelf zien. Dat is waarom Johannes hem het licht in de wereld noemt: aan mensen over wie gedacht wordt dat zij zelf schuld hebben aan hun lijden en die aan hun lot worden overgelaten, geeft hij een nieuw perspectief.

Maar bij de omstanders en de farizeeën roept de genezing weerstand op. Want als Jezus goed genoeg is om zo'n bijzondere genezing te verrichten, waarom is hij dan niet goed genoeg om daarvoor de sabbat te vermijden? De wet is er niet voor niets. Strikt geredeneerd is hun standpunt begrijpelijk. Aan de andere kant: het feit dat de sabbat een dag van rust is wil niet zeggen dat God of mensen ophouden om zichzelf te zijn. Als je zegt: 'God is levenskracht', of 'God is liefde', dan stopt dat niet. In tegendeel, juist op de rustdag is er de tijd om te herstellen, er is tijd voor nieuwe creatieve beweging. Zo komt de schepping tot vervulling. De vraag is of je daarvoor open kunt staan.

De genezing op sabbat maakt duidelijk waar de wet tekortschiet. Maar óók dat de levenskracht daar niet stopt. Die gaat daar verder. Het is voor Johannes ook een kritische vraag: sta je ervoor open of niet? Wie ervoor open staat die ziet, wie zich ervoor afsluit die is verblind. De farizeeën houden vast aan hun opvattingen. Ze staan niet open voor de leefomstandigheden van de man. Geen moment is er maar iets van medeleven. Ze hebben al hun eigen licht in hun opvatting van de wet van Mozes, hun eigen manier van kijken. Johannes wil zeggen: Wie in het duister tast en verlangt naar het licht, die gaat zien. En wie zelf meent het licht te bezitten, die sluit zich af al het andere licht. En die sluit zich ook af voor de vreugde. De blindgeborene omarmt zijn genezing uiteraard met blijdschap. Maar vervolgens wordt hij onder druk gezet en weggejaagd. En ook in die situatie ziet Jezus hem. En pas dan gaat hij het helemaal begrijpen. Hoe het Licht er komt, bij mensen in de eenzaamheid en ontredde.

Voor Johannes komt de echte vreugde pas als de gebeurtenissen kunt zien als deel van een groter verhaal. Daarom begint hij met vertellen hoe Jezus het licht van de wereld wordt genoemd. Vervolgens pas gaat de blinde man zien. Ook de andere wonderverhalen zijn telkens als teken van dat grotere verhaal. Van een andere manier om naar mensen te kijken. Zo zegt Jezus tegen de vrouw die bij de bron water komt putten, dat hij levend water zal geven. En nadat Jezus water in wijn heeft veranderd bij de bruiloft in Kana, wordt Jezus de ware wijnstok genoemd. Het zijn tekens die je anders naar de wereld laten kijken: in hun alledaagse ellende en beperkingen vinden mensen weer licht en warmte. En als je zo kijkt dan ga je de vreugde ook ervaren.

Vertelgemeenschap

Vreugde is van een andere orde dan momenten van geluk. Het is een basisgevoel dat met je meetrekt. Om dat te gaan ervaren is belangrijk om elkaar je verhaal te vertellen, zo legt de filosoof Byung-Chul Han in *De crisis van het narratieve* uit. Hij merkt op dat we wel veel informatie delen, maar weinig verhalen vertellen. Om dat wat karikaturaal voor te stellen, kun je denken aan de manier van communiceren via sociale media: het zijn korte berichten, statements. Denk aan de selfies die we op moment van geluk nemen: 1) op een bergtop met een smile, 2) bij een diploma-uitreiking met een smile, 3) aan een strand, steeds met dezelfde smile. Alleen de plaats en gelegenheid verschilt. Het zijn feiten, het zijn gebeurtenissen, maar die vertellen nog geen verhaal.

Een verhaal vertellen vraagt om trage tijd. Je moet je kunnen verwonderen. Een verhaal heeft ook verschillende lagen. De tegenslag en het goede dat je overkomen is, zijn met elkaar verweven. Sociale media zijn daar niet voor ontworpen. En in het snelle dagelijkse ritme hebben we niet veel plekken waar we trage tijd creëren, zodat we verwonderd kunnen raken.

Het belangrijkste: door verhalen uit te wisselen ontstaat een vertelgemeenschap: je deelt op een lichte manier de verwondering, verschillende manieren om naar het leven te kijken. Als je door de tijd heen met elkaar meeleven, als je de moeite maar ook het genieten deelt ... dat geeft een basisgevoel van vreugde.

De trainingen voor studentenbesturen zijn een voorbeeld van zo'n vertelgemeenschap: de student ging al vertellend, schetsen hij waar hij vandaan komt: de tegenslag, maar ook zijn zorg en verantwoordelijkheid voor zijn broertje en zusje. De anderen stelden vragen. En daardoor beseft hij dat de tegenslag niet langer zijn lot is, maar begint hij een nieuwe versie van zijn levensverhaal te vertellen: die zorg en verantwoordelijkheid zijn niet alleen maar een belasting geweest. Hij is er ook trots op: hij heeft als oudste toch maar voor hen gezorgd. Hij gaat zien hoe hij juist in die moeilijke tijd levenskracht gevonden heeft, toen er niemand anders was om voor hen te zorgen. Vervolgens vertelt een ander dat zij ook depressief is geweest. En een derde vertelt voor hoeveel ruzie de scheiding van haar ouders in hun gezin heeft gezorgd. Hoewel zij daar op dat moment alle drie op een bepaalde manier alleen in zijn geweest, vinden ze elkaar nu. De eenzaamheid van toen krijgt daardoor nu een warmere kleur. En het verhaal van de ander wordt ook een beetje jouw verhaal.

Door de vergelijking met anderen in moeilijke omstandigheden ga je de levenskracht zien die zij vonden. Die blijft vaak verborgen. Omdat we het zelf menen te redden. Of omdat we vol zijn van ambitie of drukte. Of omdat we zelf al 'het licht' menen te hebben, niet zoveel anders dan de farizeeën.

In vertelgemeenschappen kunnen we helen. Alexander Shaia schrijft: Het is nodig om te leren verwijlen bij het goede dat we krijgen. Dan kunnen de breuken in ons leven, de schaamte, de angsten naar voren treden. Die delen van ons innerlijk die nog ongeheeld en onverzoend zijn kunnen in het licht van de Geest gezien worden.

De trainingen maar ook de Ekklesia zijn daar precies de plekken voor. Bij de taalgroepen bijvoorbeeld zal dat niet anders zijn. Het is heel belangrijk dat die plekken er zijn, omdat het politieke klimaat mensen tegen elkaar uitspeelt en het economische klimaat mensen de tijd niet biedt om bij elkaar te komen. Maar in gemeenschapjes waar we elkaar onze verhalen vertellen, kun je de levenskrachten gaan herkennen die vaak verborgen blijven. En zo kunnen de momenten van geluk deel worden van een groter verhaal. Dan kun je vreugde gaan voelen.

Slottekst:

Het geluk is geen op zichzelf staande gebeurtenis. Het heeft een lange staart, die naar het verleden reikt. Het voedt zich met alles wat geleefd is. Het doet het verleden nagloeien. Het vertellen doet het verleden in het heden doorwerken, of sterker nog: wederopstaan. Zo klinkt in het geluk de verlossing door.

Vrij naar, Byung-Chul Han: De crisis van het narratieve

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl